

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD
Yönetim Kurulu Başkanı
Tuncay Özilhan'ın
Antalya SİAD
Konuşması

26 .02.2002/Antalya

Antalya'nın değerli yöneticileri, sevgili Antalya SİAD'lı dostlar, sayın basın mensupları,

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Antalya'da sizlerle bir arada bulunma fırsatını bizlere verdiği için, sayın Başkan Bekir Özsoy'un şahsında, Antalya SİAD'a şükranlarımızı sunarak söze başlamak istiyorum.

Bugün sizlerle ekonominin güncel durumuna bir göz atmayı ve ardından da her bakımdan kritik bir yıl olarak gördüğümüz 2002'yi, bir de Avrupa Birliği ile olan ilişkilerimiz açısından değerlendirmeyi arzu ediyorum.

Bildiğiniz gibi Türkiye ekonomisi, 1990'lı yılların başından bu yana, son derece istikrarsız, sık sık durgunluk ve küçülmelerle bölünen bir sürece girmiştir. Kısa vadeli sermaye girişlerine ve yükselen borç stoklarına bağlı bir büyüme stratejisi izlenmesi, Türkiye ekonomisini özellikle yurt dışı kaynaklı şoklara karşı dayanıksız hale getirmiştir.

1997 ve 1998 yıllarında peşpeşe Asya ve Rusya krizlerini yaşadık. Ardından deprem felaketi geldi. 1999'da imzaladığımız ve yapısal reform sürecini başlatması öngörülen Stand-by anlaşması, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin ardından zorunlu olarak yenilendi. IMF tarafından Türkiye'ye verilen destek artırıldı. Buna karşılık, kurlar serbest bırakıldı. Bu durumda ekonomik aktivitenin ciddi bir travma geçirmesi kaçınılmazdı. Nitekim, 2001'de Gayri Safi Milli Hasıla, reel bazda yüzde 8,5 bir küçülme kaydetti.

Nisan 2001'de şekillenen ve yine yapısal reformlara ağırlık veren mevcut programın uygulamasında ciddi aksama ve gecikmeler olmasına karşın, hükümet, çok önemli yapısal dönüşümlere de imzasını atmayı başardı.

Olağan beklenti, geçtiğimiz sonbaharda ekonomide küçük de olsa bir hareketlenme görüleceği yolundaydı. Her şey kendi akışında sürseydi, bu beklenti gerçekleşir miydi bilmiyoruz. Ama ne yazık ki bir dış şoka daha maruz kaldık. 11 Eylül faciası, bu kez tüm dünyayı etkileyen bir sarsıntıya yol açtı. Ekonomide kısmi canlanma beklentileri de süresiz olarak bir kez daha ertelendi.

Sonunda, 2002 yılı başında, 16 milyar dolar gibi çok ciddi bir kredi miktarıyla desteklenen ve 2002 - 2004 yıllarını kapsayan yeni bir Stand-by anlaşması imzalandı.

Yeni programın başlıca hedefi, **“ekonominin olası krizlere karşı güvenceye alınması ve enflasyonist olmayan sürdürülebilir bir büyümenin temellerinin atılması”** olarak belirlenmiş durumda. Bu çerçevede, dalgalı döviz kuru rejimiyle birlikte enflasyonun düşürülmesi için enflasyon hedeflemesi uygulanacak. Bankacılık kesiminin yeniden yapılanmasına hız verilerek devam edilecek. Sıkı maliye politikaları izlenerek, hükümetin makroekonomik istikrar arayışına güven oluşması sağlanacak. Kalıcı, yapısal reformlarla Türkiye'nin orta vadeli büyüme potansiyeli artırılmaya çalışılacak.

Görüldüğü gibi **bu programın içinde, kısa vadeli büyümeye yönelik herhangi bir somut önlem bulunmamaktadır. Aksine, kamu maliyesinde çok sıkı bir politika uygulanması öngörülmüş olduğu için, kısa vadede büyümenin başlaması özel sektöre bağlı hale gelmiştir.** Program, reformlar sayesinde güven ve istikrarın tesis edilmesini ve bu sayede ekonominin yüzde 3 büyümesini öngörmektedir.

Şu ana kadar bunun gerçekleşebileceğine ilişkin herhangi bir işaret yok. TL'nin değer kazanması, tüketime yönelik indirimli kampanyalar, KDV indirimleri ve çok büyük bir kredi taahhüdüyle gelen yeni Stand-By anlaşması beklenti anketlerine de yansıyan bir iyimserlik havası yarattı elbette. Ne yazık ki, açıklanan **Aralık ayı sanayi üretimi verileri ile ocak ayı ithalat rakamları bu iyimserliğin henüz üretim rakamlarına yansımamış olduğunu gösteriyor**. Yaşanan şiddetli küçülmenin sona erdiğini söylememiz bugün için hala mümkün değil.

Zaten, oturup bekleyerek üretimin harekete geçmesi mümkün gözüküyor. **Uzun vadede, yerli ve yabancı sektör yatırımları ile ihracata dayalı bir büyüme hedefi konmuş olması, kısa vadede yaşanan dar boğazı aşabilmenin araçlarını ortaya koymuyor**.

Kaldı ki, **dalgalı kurun kendisi ihracatın önünde başlı başına bir engel. Hesap yapılamıyor, rekabetçi olunamıyor. Ayrıca faiz, enerji ve işçilik üzerindeki ağır yükler rekabet şansımızı iyice azaltıyor**.

Öte yandan büyümeyi yatırımlara, özellikle yabancı sermaye yatırımlarına da dayandıramıyoruz. **Ciddi bir güven eksikliği var. Yabancı sermayeyi getirmek bir yana, yerli sermayeyi yurt dışına kaçırtıyoruz**.

Kısacası iki temel ihtiyaç yeni programa rağmen varlığını koruyor:

1)Başta üretim sektörü olmak üzere ekonominin kısa dönem sorunlarına çözüm getirerek büyüyen ekonomiyi gerçekleştirecek, bu sürecin lokomotifini olacak güçte bir mali ve reel sektörü muhafaza edebilmek.

2)Yeni yatırımlarla istihdam ve büyümeye geçebilmek için, varlığını sürdürmekte olan güvensizliği kırabilmek.

Kısa dönem penceresinden baktığımızda, ihtiyaç duyulan büyümenin başlatılabilmesi için bazı çözüm alanları üzerinde ciddiyetle durulması gerektiğini görüyoruz:

- **Her şeyden önce**, reel sektör ile bankacılık kesiminin eşgüdüm içinde hareket etmesi, **üretici ve tüketici kredilerinde yeniden yapılandırmalar yoluyla finansman imkanlarının genişletilmesi** acil bir zorunluluk olarak önümüzde duruyor.
- **İkinci olarak**, faizler düşürülerek, yıl sonu enflasyon hedefi gözden kaçırılmadan, **reel kur-reel faiz dengesinin tesis edilmesi** gerekiyor. Faizlerin bugünkü seviyesi büyümenin önünde bir engel olarak durmaktadır.
- **Üçüncüsü**, vergi tabanı genişletilerek **vergi yükünün hafifletilmesi** ve dolaylı vergilerde indirim sağlanması şart.
- **Dördüncüsü**, **üretim maliyetlerinin enflasyon hedefi doğrultusunda kontrol altına alınması** için, nominal ücretler, istihdam üzerindeki vergiler, ulaştırma, enerji, telekomünikasyon gibi girdilerin hedef enflasyon üzerinde artış sergilememeleri sağlanmalı.

- **Son olarak da, yabancı sermayeyi teşvik** edici önlemlerle birlikte, yabancı ortaklıklar oluşturmaya yönelik çalışmaların sürdürülmesi ve bu yolla, taze kaynak edinmenin yanı sıra dış pazarlara erişimin de kolaylaşması sağlanmalı.

Bu alanlarda eş zamanlı olarak, somut ve kısa vadede sonuç üretecek tedbirlerin alınması gerektiğini hükümete de çeşitli vesilelerle aktarmış durumdayız. Anlatmakta zorlandığımız nokta, zamanın çok önemli olduğu. Bayramdan önce, üretimin ayakta tutulabilmesi için bir acil eylem planı hazırlanması konusunda hükümetle mutabakata vardık. Ancak, uygulamada yüklerin nasıl dağılacakını, zaman çizelgesinin nasıl şekilleneceğini bilemiyoruz. Bütün bunları herhangi bir yeni dış şok ile karşılaşmadan başlatabilecek miyiz, bu da başka bir soru.

“Güven” meselesine gelince...

Hükümetin çok sayıda ve önemli yapısal önlemleri almayı başardığını daha önce söylemiştik. Peki bu neden yeterince güven yaratmadı? Çünkü bütün bu gelişmelere rağmen, Türkiye, bir zihniyet değişikliği içine girdiğini, değişimi, yeni dünyanın doğrularına ayak uydurmak için gerçekleştirdiğini gösteremedi. Değişiklikleri IMF veya AB istiyor diye yapan bir görünüm sergiledi. Değişikliklerin ruhunu kavradığını ve onları içine sindirdiğini ortaya koyamadı.

Özellikle yatırımlar ve yabancı sermaye açısından hayati önem taşıyan güven sorununu aşabilmek için 2002’de ikna edici gelişmeler sağlanması gereken alanlar var:

- **İlk olarak, reform sürecini devam ettirirken, çıkarılan yeni yasaların uygulanmasına başlandığını da gösterebilmemiz gerek.** Bugün çeşitli dış temaslarımızda en çok üzerinde durulan konu budur. En son İspanya’da da aynı beklenti dile getirildi.
- **İkincisi, ekonominin yumuşak karnını oluşturan ve Türkiye’nin bugünkü borç yükünden ciddi boyutlarda sorumlu olan kamu idaresinin, kararlılıkla reforma tabi tutularak daha verimli hale getirilmesi ve özelleştirmelerin sürdürülmesi gerekmektedir.** Bu, krizlerin tekrar etmeyeceği bir yapı kurulmaya çalışıldığı konusunda güçlü bir güven unsuru olacaktır.
- **Üçüncüsü, ekonomi yönetimi tek elde toplanmalı, çok başlı bir görüntü sergilenmemelidir.** Bu tutum, kararlılık, koordinasyon ve yönetimde istikrar açısından güven sürecine çok önemli katkı sağlayacaktır.
- **Dördüncüsü, Türkiye’nin orta ve uzun vadeli stratejik planları olduğu ve kısa vadeli önlemlerle stratejik planların birbiriyle örtüştüğü gösterilmelidir. Yapısal değişim süreci ile Avrupa Birliği’ne tam üyelik süreci birbirleriyle ilişkilendirilmelidir.** DPT daha etkin biçimde devreye sokularak orta ve uzun vadede sanayimizi ve sosyal yapımızı geliştirme stratejileri üzerinde çalışması sağlanmalıdır.
- **Beşinci olarak, 2002 sonbaharına kadar, Kopenhag kriterlerinin gerekleri tümüyle yerine getirilerek, Avrupa Birliği ile müzakereler başlatılmalı ve bu yolla, güven oluşturma sürecinde bir sıçrama elde edilmelidir.**

Bu alanlarda bir **kararlılık gösterisini** ortaya koyabilmek, yerli ve yabancı yatırımların önünü açacak güvenli bir atmosferin yaratılmasına çok büyük katkılarda bulunacaktır.

Değerli konuklar,

Biraz önce güven oluşturma sürecinde bir sıçrama yaratacağından söz ettiğimiz **Avrupa Birliği ile üyelik müzakerelerinin başlatılması**, bizim için hiç kuşkusuz yalnızca kısa vadeli sorunlarımız açısından yaklaştığımız bir konu değil. **Türkiye'nin gelecek kuşaklarının hayatını etkileyecek bir konu.**

2002, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri açısından son derece kritik bir yıl. Bilindiği gibi, Laeken Zirvesi'nde alınan kararlar ve 2001 yılı ilerleme raporu Türkiye için önemli mesajlar içeriyor. Zirve'de Türkiye ile müzakerelerin açılacağı ihtimali ilk defa üst düzeyde dile getirildi ve Türkiye'nin Avrupa'nın geleceği ile ilgili olarak kurulan Konvansiyon'a dahil edilmesine karar verildi.

2001 yılı ilerleme raporunda ise, Türkiye için müzakere yolunun açılmasının ön koşulunun siyasi kriterler olduğu ve Türkiye'nin bu alanda henüz yeterli gelişmeyi sağlayamadığı bir kez daha vurgulandı.

Türkiye'nin bu konulardaki taahhütlerini içeren "Ulusal Program" gereğince, kısa vadeli mevzuat değişiklikleri için öngörülen süre Mart 2002'de sona eriyor.

Bu yüzden, 2002'nin ilk çeyreği bitmeden, Türkiye'nin siyasi kriterlere uyum için kısa vadede ele alınması gereken değişiklikleri gerçekleştirmesi gerekiyor. 2002 yılı sonbaharına kadar da, gerek mevzuat uyumu, gerekse mevzuatın etkili bir şekilde uygulanması yönünde ciddi bir ilerleme sağlanması gerekiyor.

2002 yılı ilerleme raporu, müzakerelerin açılması açısından tarihi bir önem taşımaktadır ve Türkiye için üyelik perspektifini belirleyecek ölçüde kritiktir. Bu yüzden, TBMM ve hükümetin, önce "Anayasa Değişikliği Paketi", ardından da "Temel Hak ve Özgürlükler Paketi"nin hayata geçmesi konusunda atmış olduğu olumlu adımları devam ettirmesi gerekmektedir.

Kısa vadeli hedeflerin yanı sıra ulusal programda orta vade için öngörülmüş, ancak rahatlıkla kısa vadede hayata geçirilebilecek bazı mevzuat uyum çalışmalarının da bir an önce gerçekleştirilmesi, 2002 sonbaharında tam üyelik müzakerelerinin başlatılması yönünde alınacak karara olumlu katkıda bulunacaktır.

Endişemiz Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinin hızlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Aralık 2002'de Danimarka'da yapılacak olan AB zirvesinde, mevcut 13 tam üye adayından muhtemelen 10 tanesinin 2004 yılında üye olarak alınması karara bağlanacak. Bu ülkeler, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Latviya, Litvanya, Polonya, Slovakya, Slovenya, Malta ve Kıbrıs Rum Kesimi. Geriye, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye kalıyor. Bunlar arasında Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmeyen tek ülke de Türkiye.

Bu açıdan baktığınızda, Türkiye'de tartışılan "Ölüm Cezasının Kaldırılması" ve "Kültürel Yaşam ve Bireysel Özgürlükler" gibi konuların, Türkiye'nin geleceği açısından hayati önemi olduğunu daha kolay görmek mümkün olabiliyor.

Bunlar Avrupa Birliği tarafından neden önemseniyor? Çünkü Avrupa Birliği, kendi uygarlığının temeli olarak gördüğü "insan hakları" konusunda, üye ülkeler arasında belirli bir standardın hakim olmasını istiyor.

Değerli konuklar,

Türkiye'nin, AB üyeliği bir devlet politikasıdır ve her aşaması titizlikle incelenerek bugünkü noktaya getirilmiştir. Koşullar ve sorunlar bugün ortaya çıkmış değildir.

Gereken müzakereler sonuna kadar yapılmalıdır ama zamanın, süreci kökünden etkileyecek bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yalnız kalmamak için 2002 yılında müzakereleri başlatacak bir noktaya gelmesi şarttır. Unutmayalım ki, 2002 yılı içinde müzakereleri başlatmış olsak bile, önümüze belki de 4-6 yıllık bir tam üyelik süreci konacaktır. Eğer Türkiye bu sürecin de dışında kalır ve tam üyeliğimiz çok daha ötelere ertelenirse, bunun Türkiye'nin gelişmesi açısından yaratacağı sorunları düşünmek bile istemiyoruz.

Önümüzde gerçekten zorlu bir yıl var. Zorluklara alışkınız ve umutsuz değiliz. Ama bir an bile hedefleri gözden kaçırmamamız, atılan her adımı dikkatle izlememiz, rotayı korumak için üstün gayret sarf etmemiz gerekiyor. Bir yandan başımızı suyun üzerinde tutmak için çaba göstermek, bir yandan sürece yapabileceğimiz maksimum katkıyı yapmak zorundayız. Bu tarihi bir görev ve bu sorumluluk hepimizin omuzlarında. Unutmayalım: **Kum saati çalışıyor.**

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.